

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo.

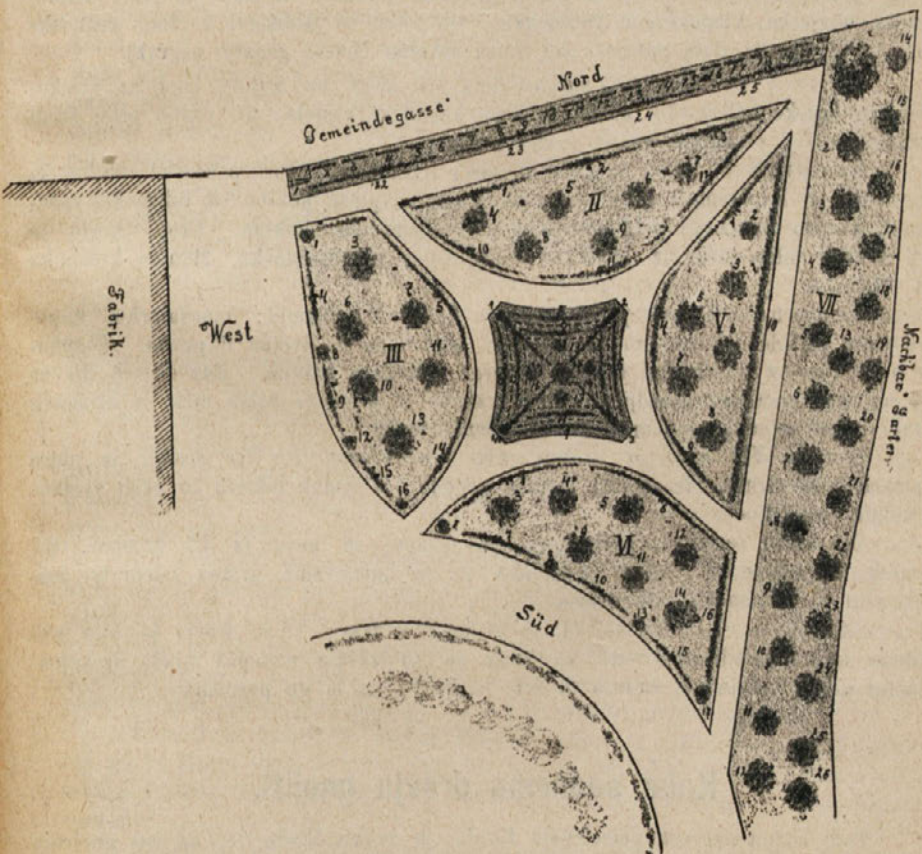
Št. 21.

V Ljubljani, 15. novembra 1893.

Letnik VI.

Domač sadni vrt.

Nadučitelj Karol Trefil v Döblingu je sestavil načrt vrta, katerega podajamo svojim čast. čitateljem v podobi 36. Trefil piše o tem načrtu v vrtnarskem

Podoba 36.

listu „Illustrirte Flora“ nastopno: Izmed primernih sredstev, [na domače vrte uvesti umno sadjarstvo, je sestava primernih načrtov, po katerih se potem izvrše

nasadi. Seveda se v takih načrtih mnogokrat greši, ker se priporočajo neizvršljivi ali strokovno popolnoma nepravilni nasadi. Načrt, kojega podoba objavljamo, ima svoj začetek v mojem šolskem vrtu. Tovarnar gospod J. Zacherl tukaj v Döblingu imel je mnogokrat priliko kot okrajni šolski svétnik spoznavati sadjarstvo na mojem šolskem vrtu, ki mu je tako zelo ugajalo, da je hotel posnemati. Šel sem mu na roko ter naredil načrt, pri katerem sem se oziral na njegove želje glede sadnih plemen in vrst.

Tu podam popis vrta:

Skupina I. 24 metrov dolga stena, ki zapira vrt proti severu, zasajena je z brajdnimi breskvami in sicer od teh le vrst: aleksandrovka, zgodnja beatroksovka, zgodnja minjonka, velika minjonka, rdeča magdalenka, galandovka in princ velški. Pri vhodu na vrt stoji brajdna Dielova maslenka. Rabata, na kateri stoje vse te brajde, je obrobljena z vodoravnimi dvestranskimi hruševimi kordoni zimske tehanovke in je razven tega zasajena z velikoplodnimi jagodami.

Skupina II. je sestavljena iz petih hruševih piramid, ki so cepljene na kutino in so po $2\frac{1}{2}$ do 3 metre narazen, potem iz dveh tehanovk in treh Esperenovih bergamotek. Št. 7 je navpični kordon hruške avranževke. Za obrobek so vodoravni kordoni Dielove maslenke, anžulemke in jablane rumenega belflerca.

Skupina III. sestoji iz šestih hruševih piramid, in sicer iz vrst: tehanovka, olivjerka, klapovka in poatuovka. Ob robu so jablanovi kordoni kanadske rejnete in zimske zlate parmene ter visokodebelno bodeče grozdje (agraz).

IV., t. j. srednja skupina ima na sredi na kutino cepljeno visokodebelno hruško gékertovko, potem kordone kanadske rejnete, ki vodijo proti sredi kakor venci. Ta skupina je na sredi vzvišena.

Skupina V. Pet piramid, in sicer avranževka, hardepontovka, najfinejša maslenka in Esperenova maslenka, razven teh navpičen kordon od lujizovke, vodoraven kordon rumenega belflerca in dva kordona anžulemkina. Proti vzhodu je 13 metrov dolga meja iz hruševih brajd, in sicer regentovka, žlahtna krasanka in jožefinka.

Skupina VI. sestoji iz sedmih hruševih piramid: monšalarka, napoleonovka, anžulemka, bašelijevka, dílovka, cesaričina in dvojna filipovka. Skupina je obrobljena z jabolčnimi kordoni rdečega zimskega kalvila. Razven teh dreves so še venci bodečega grozdjiča. Proti vzhodu je 4 metre dolga meja iz hruševih brajd lesnobarvne krasne maslenke in izembartovke.

Skupina VII stoji na brežini proti sosedovemu vrtu ter sestoji iz stare visokodebelne hruške in iz 11 grmov višenj, 12 grmov leševih in dveh visokodebelnih mandeljnov.

Cel nasad sestoji iz 156 dreves in grmov, in sicer iz 22 breskev, 81 hrušek, 20 jablan, 8 bodečih grozdjičev in iz imenovanih grmov višenj ter lešnikov in dveh mandeljnovih dreves.

Skupine II., III., V., in VI. so posejane s travo. Vse drevje je bilo naročeno iz najboljših drevesnic, in sicer so se izbrala najlepša mlada drevesca. Pogled na ta vrt je kaj krasen in bilo bi želeli, da bi ga posnemali.

Kako sadnemu drevju gnojiti.

Tudi sadna drevesa potrebujejo živeža, in velika škoda je, da se gnojenje sadnemu drevju premalo ceni, preveč zanemarja. Mnogo dreves donaša samo zato malo sadú in vzame nazadnje konec. Pri vrtnarstvu je zatorej velike važnosti to, da sadjar daje drevju pripravnega gnoja, v pravi razmeri in tudi o pravem času.

Pred vsem treba vedeti, da sadna drevesa jemlje zemlji veliko fosforove kisline, kalija in dušika, in ravno teh trojih tvarin večidel ni obilo v zemlji. Zato je treba skrbeti, da se te redilne snovi, ki jih drevesa srkajo iz zemlje, vedno nadomeščajo, da drevesa ostanejo zdrava in rodovitna.

Odkod pa dobiti dušika, kalija in fosforove kisline?

Dušika imajo posebno v sebi: kri, rožni in kopitni odrezki, dlaka in volneni odpadki, — kalija in fosforove kisline pa je v straniškem gnoji, živinski gnojnici, zmletih kosteh, kurjaku in drugih ptičjakih, v lesnem pepelu, posebno bukovem in trtnem.

Če zemlji dajemo veliko ravno imenovanih dušikastih tvarin, krepko raste drevju les in listje, — če pa jo gnojimo z gori imenovanimi tvarinami, ki imajo fosforove kisline in kalija veliko v sebi, nastavlja drevo več popkov in donaša debelejšega in boljsega (sladkega) sadu.

Po takem treba torej pri gnojenji vselej vprašati se: kaj hočemo?

Kadar hočemo taka drevesa, ki so poškodovana po slani, toči, gosenicah in drugih vremenskih uimah ter zbog tega nočejo nič kaj rasti, ali ki so več let zaporedoma bogato rodila in zato opešala, pognati h krepkejši rasti, treba jim je gnojiti s tistimi gnojili, o katerih smo gori rekli, da imajo veliko dušika v sebi.

— Kadar pa drevesa sicer čvrsto rastejo v les in listje, pa sadu ne donajajo, takrat jim je treba gnojiti z gnojili, ki imajo več kalija in fosforove kisline v sebi. — Če pa je drevo tako, da noče čvrsto rasti, pa tudi sadu ne nastavlja, treba mu je gnojiti z gnojem, v katerega smo pomešali oboje vrste gnojila (dušikaste tvarine kalija in fosforove kisline), ali pa da mu spomladi gnojimo z dušikastim gnojem, ki rast drevesu pospešuje, — meseca avgusta pa z gnojem, ki ima kalija in fosforove kisline veliko v sebi in po katerem drevo več cvetnih popkov nastavlja za prihodnje leto.

Najbolje se sploh gnoj sadnemu drevju prileže tekoč, kajti tak hitreje v zemljo pride do drevesnih koreninic, ki ga srkajo, suh gnoj pa dohaja le počasi z deževnico vanjo. Zato je zmerom dobro, umetna gnojila (superfosfat, kali, čilski salpeter itd.), pa tudi pepel, kri, rožne odrezke, zmlete kosti (kostno moko) popre v vodi raztopiti, da v njej nekoliko povró, in šele potem ž njimi gnojiti drevesom. Tako povodenjeni gnoj se vlije v jame, katere se kakega četrta metra široke in pol metra globoke izkopljejo tako daleč od debla, kakor daleč sezajo veje drevesne. Kadar je gnoj vanje vlit, pa se zopet zaspo.

Najboljši čas drevju gnojiti je od spomladi do jeseni, in sicer zgodaj spomladi zato, da rast vzbudimo v drevesu, — meseca julija in avgusta, da drevo nastavlja sad, — meseca septembra pa zato, da se pomnožijo tvarine, katerih za drugo leto potrebuje.

Če je zemlja suha in vreme gorko, treba je tem bolj gnoj pomešati z vođo zato, ker bi preoster gnoj škodoval. Vender se dadó vsa tu imenovana gnojila rabiti tudi suha, s prstjo zmešana kot kompost. Potrese se okoli drevesa pod krono po zemlji in potem zagrebe. Taka gnojitev se prileže posebno češnjam, češpljam, orehom, kostanju in vsemu koščičastemu in luskinjastemu sadju, kateremu je ostri tekoči gnoj škodljiv zato, ker prehitro svojo moč kaže.

Kdor hoče gnojiti s svežim živinskim gnojem (kravjak je zato najboljši), naj ga že jeseni okoli drevesa zagrebe, da se čez zimo razkroji in svoje redilne tvarine (dušik, kalij in fosforovo kislino) odda kmalu spomladi koreninam drevesnim.

Koliko pa naj se za gnojenje izbranega gnoja daje drevju? — Več ali manj; to se ravna po velikosti drevesa in lastnosti zemlje.

Visoka in starejša drevesa potrebujejo gnoja več nego nizka (prtljakavci) in pa mlada, — pusta zemlja ga potrebuje več nego močna.

Gnojnice živinske ali straniškega gnoja zadostuje 3 do 5 litrov velikemu drevesu, — pepela 1 1/2 do 2 litra, — kalija 60 do 100 gramov v 4 do 5 litrih vode. Manjša in mlajša drevesa potrebujejo seveda manj gnoja.

Sadjarjem.

Po zimi utegne kmetovalec dovolj preudarjati, kako si zboljšati kmetijo, kako pomnožiti dohodke, kako ukoristiti sleharni kos posestva. Marsikateri prostor je še prazen, a na njem bi lahko raslo lepo, pa tudi koristno sadno drevo. Zato smo si namenili nekatere svete dati sadjarjem.

Pri zasajanju treba paziti posebno na to, da je mlado drevesce lepo zdravo in polno čvrstih korenin, sploh da ni zastarelo v drevesnici, ali pa da ni kak star divjak ali gozden samosevec, ves preraščen z lišaji in mahom, kakeršne le preradi še zasajajo slovenski kmetje. Drevesu prireži močnejše korenine gladko in navzdol. Kolikor bolje je jama izkopana, toliko uspešneje bo raslo drevo, toliko poprej bo pričelo roditi. Kedar vsajaš drevo, ne postavljaš ga nikdar niže, nego je poprej stalo v drevesnici. Zaspi ga tako, da bode okrog korenin dobra zgornja prst, ker po tej si bodo korenine najprej iskale živeža. Ako bi torej prisul okrog korenin spodnjo prst, kakor le prepogostoma ravnajo, medlele bi korenine, ker v surovici jim ni potrebnih redilnih snovi; vsaj takih ne, kakeršne morejo uživati. Zato pa so taki nasadi zelo podvrženi suši, ker le malo morejo izcimiti novih koreninčic v taki surovici in sploh jim primankuje čvrstih redilnih organov. Če pa prispeš dobre prsti okrog korenin, sploh v jamo, v katero si vsadil drevesce, hitro se ti ukorenini in zategadelj je tudi stanovitno in trpežno.

Posebno priporočamo, ne posajaj drevesec pregloboko, kajti marsikatero drevo je uže moralo zato usahniti.

Jako važno je, da so korenine prav dobro s prstjo obsute, da se ne napravijo med koreninami prazni zračni prostori, ker vsled takih presledkov se prime ne dovolj obsutih korenin plesnoba uli celó gniloba. Zato razdeli, kadar zasiplješ, z roko prav skrbno prst med korenine in pod nje in pritisni jo tudi z roko. Nikakor pa ne ravnajo prav oni sadjarji — če jih smemo tako imenovati — ki kar s škornjami na kveder pohodijo prst in korenine, če jih tudi kaj s tem oderejo! In žal, da tako pogostoma zasajajo! Ker je jama preozka, da torej ni moči lepih korenin iz lepa spraviti vanjo, pa se morajo udati sili: z vso močjo jih potepajo s čevlji, le da jih spravijo ali potisnejo v jamo. Zdaj pa rasti drevesce veselo in uspešno! Saj ni mogoče! Potem pa tožijo: naša zemlja ni za sadno drevje, ali pa: iz drevesnice kupljena drevesca niso za nič itd.

Kmalu po svečnici je najprimernejši čas za obrezovanje in trebljenje sadnih dreves. Visokodebelno drevje se obrezuje le v prvi mladosti, pozneje se le trebijo suhe ali pregoste veje. Posebno mlademu drevesu je treba izrezovati vse pregoste poganjke, ker sicer drevo nima nikakeršne prave oblike, pač pa je polno vej, pa nobena ni primerna. Drevo postaja potem košato, pregosto zaraščeno in nima potrebne svetlobe, brez katere nikdar ne more uspešno roditi.

Starejšemu drevju moramo iztrebiti vse suhe veje, ali katere se križajo, kar pogostoma provzročuje raka. Prav tako moramo iztrebiti vse vodene poganjke, ker ti le sok pijejo, pa ne koristijo. Ne zabimo očediti debla od mahu, ki mu zunanjo lubad ali skorjo tako hudo prerašča ter je pravo pribežališče raznovrstnim mrčesom, kateri v njem prezimujejo in hranijo zalego.